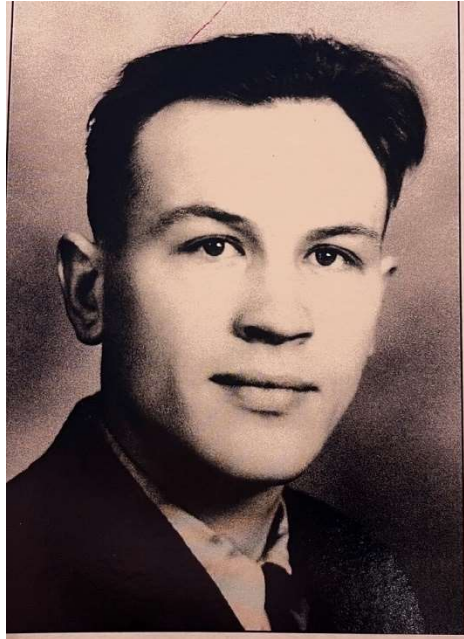

Alfred Paul Steinnes

(1916-1975)

Skrive av Rita Steinnes

Innholdsliste

1.0 Innleiing	2
1.1 Problemstilling	2
2.0 (1916-1941)	2
2.1 Oppvekst	2
2.2 Alfred som ung vaksen	3
2.3 Ørsta frå 1916	4
2.4 Religiøsitet i bygda	6
2.5 Møtet med krigen	6
3.0 (1942- 1945)	8
3.1 Krig i bygda og på sunnmøre	8
3.2 Frå eineforsørgar til ektefelle	9
3.3 Tøffe levekår	10
3.4 Sjølvstendig arbeid	11
3.5 Venn med fienden	11
4.0 (1951-1975)	12
4.1 M/S Nordkyn	12
4.2 Bilen si historie	12
4.3 Dei siste leveåra	13
5.0 Oppsummering	15
5.1 SPØKTID- modellen	15
5.2 Konklusjon	16
6.0 Kjelder	17
Bibliografi	17

1.0 Innleiing

I denne oppgåva har eg valt å skrive om oldefaren min, Alfred Paul Steinnes. Eg skal forsøke å sette livet til Alfred hans inn i ein historisk samanheng. Eg vil trekkje linjer mellom livet til Alfred og den historiske periode han levde i.

Eg starta arbeidet med å lese biografien til Alfred Steinnes skriven av Anders A. Steinnes. Utifrå den fekk eg ei innsikt i korleis Alfred var som person og korleis han levde livet sitt. Deretter prøvde eg å sette historia til Alfred i ein større samanheng gjennom å sjå kva som gjekk føre seg i landet på den tida han levde. Då har eg sett på korleis den industrielle revolusjonen endra landet, og andre verdskrigen. Som munnlege kjelder har eg også snakka med farmora mi, Merete Myklebust Steinnes som var gift med Svein Arild Steinnes, sonen til Alfred.

1.1 Problemstilling

Problemstillinga mi er «I kva grad vart livet til Alfred påverka av dei teknologiske endringane i samfunnet på 1900-talet?»

Grunnen til at eg valte å skrive om akkurat han, er at han levde i ei periode der det var stor utvikling i samfunnet som påverka livet deira. Han levde i ei periode då samfunnet gjekk frå å leggje vekt på jordbruk- og fiske, til å drive med industri. Det var også ei tid då Kristendommen styrte samfunnet på mange måtar. Eg har i denne oppgåva har eg vore veldig nyfiken på å lære meir om korleis kvardagen til folk flest på bygda såg ut.

2.0 (1916-1941)

2.1 Oppvekst

Alfred Paul Steinnes vart fødd den 2. juli 1916 på Plassegarden på Ytre Steinnes. Han var nummer 6. i barneflokket til Albert og Pauline Steinnes. Albert var ein arbeidskar som dreiv med både gardsbruk og fiske. Han var til og med den første i Ørsta som hadde motorisert båt, kalla «Sjøfuglen». For å kompensere med dei einsame dagane, dreiv Pauline heile dagane på garden. Alt ifrå mjølking av kyrne, til å stelle dyra og slå graset. Ho blei beskriven som «ei spe lita dame med enorme krefter i armar og bein» (Steinnes, 2001). Paret budde først på Sætre i Ørsta, men flytta etterkvart den nykjøpte garden på Ytre Steinnes.

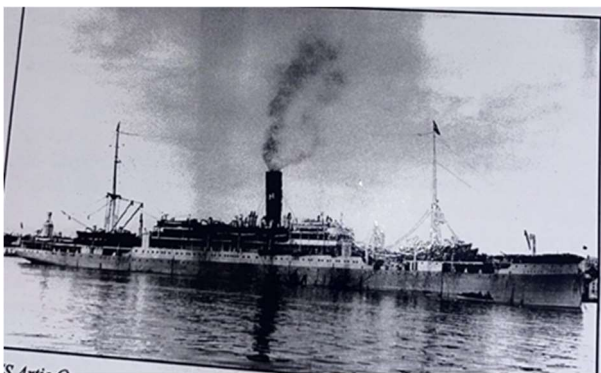
Figur 1 Albert og Pauline Steinnes med borna Kamilla, Peder, Solveig, Alfred og Marta

På **søken** etter eit lykkeleg liv møtte dei på nokre utfordringar. Albert vart nemleg veldig sjuk etter kvart, og fekk tilslutt påvist kreft i tjukktarmen. Gjennom sjukdommen måtte Pauline trå til som aldri før. No hadde ho mannen sin å passe på i tillegg til alt anna. På toppen av det heile fekk dei også to barn med nedsett funksjonsevne. 1.

September 1924 døydde Albert heime i stova og etterlet seg kona med åtte barn. Alfred var åtte og Peder var elleve.

2.2 Alfred som ung vaksen

Etter dødsfallet til far måtte dei av barna var gamle nok i familien ut i teneste. Dette bidrog til at det vart lettare for dei etterlatne. Då var dei ikkje like mange i familien ei periode. Alfred gjekk sju år på folkehøgskule på Indre Steinnes før han fekk utlevert vitnemålet sitt. Han var ein eksepsjonell skuleelev og var raskt klar for å kome seg ut i arbeidslivet. Den første jobben som truleg vegarbeidar fekk han ikkje mykje for, men i ei tid med lite arbeidsmoglegheiter tok han det han kunne få. Uansett kor dårleg betalt det var. Seinare same året drog han på sildefiske langs kysten med båten Egil. Han hadde oppgåva som byssegut¹ om bord, medan søskenbarnet til Alfred var skipper på båten. Dette var heller ingen luksuriøs jobb for her var dei avhengige av å få fisk for å få mat.

Figur 2 S/S Artic Queen, truleg liggjande ved Ålesund

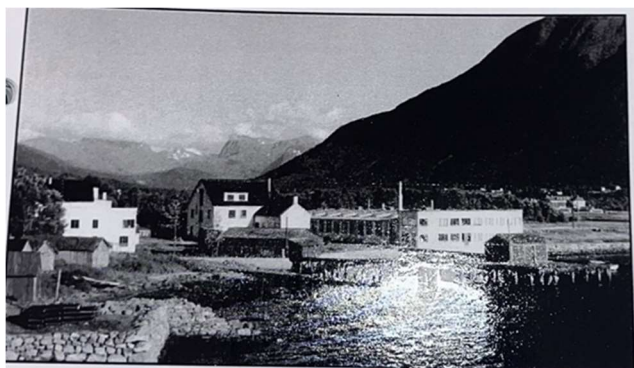
I 1933 var han også å finne på skipet S/S *Artic Queen* som dreiv med kveitefiske oppe ved Davisstredet på Grønland. Mykje av mannskapet på dette skipet kom frå Sunnmøre til tross for at eigarane var engelskmenn. Fleire av slektningane til Alfred var også ein del av mannskapet. S/S

Artic Queen var eit stort skip som inn**hald** rundt 40 store doryar², der fire personar hadde

¹ Lavaste grad av byssetjeneste

² Store motor- båtar

ansvar i kvar. Dei fiska kveite med line, og leverte fisken til moderskipet. Deretter vart dette sendt til ulike marknader med snøgg- gåande³ transportbåtar. Vi har mange kjelder som tyder på at Alfred likte seg godt til sjøs og faktisk i 1938 lagde han sin eigen seglbåt på 15- 20 fot.

Figur 3 Grepa & Mjelva fabrikk A/S, slik den såg ut etter ombygging i 1936

Etter nokre år i fiskebransjen fekk Alfred seg arbeid på Grepa & Mjelva Fabrikkar A/S i Ørsta. Dette var fabrikkar som hadde slite i mange år, og som endeleg hadde kome seg på beina att. Difor hadde dei stor etterspurnad etter arbeidskraft. Den nye Komfyrfabrikken som kom i 1936 skaffa

arbeid til heile 90 personar.

Det har ikkje blitt registrert nokon plass kva type arbeid Alfred fekk drive med på desse fabrikkane. Det vi veit er **vertfall** at han flytta inn på hybel hos Ingeborg Rebbestad i Ørsta nettopp for å kome nærmare arbeidsplassen. Både broren Peder og to av søstrene til Alfred jobba også på komfyrfabrikken. Alfred flytta også seinare inn i ein ny hybel saman med Peder og kameraten Jon Sørheim. Jon Sørheim var ein god kompis for Alfred og dei to hang mykje saman på fritida. Jon blei også med Alfred heim til familien til helga, og dei to var fleire gongar på fest saman i Hovdebygda.

2.3 Ørsta frå 1916

Jordbruk og fiske var hovudnæringane i Ørsta i åra før 1930. Ca. 80% var knytte til anten jordbruk eller fiske. I starten av første verdskrig var det 14- 15 motorbåtar i Ørsta. Og i starten av 1920 hadde Ørsta to store båtar «Astor» og «Egil». «Egil» var ein båt som far til Alfred kjøpte saman med søskenbarnet Sivert Steinnes og svogeren Jakob Raudøy i 1923. Det var ein 41 fot lang båt som dei brukte til både torskefiske og linefiske.

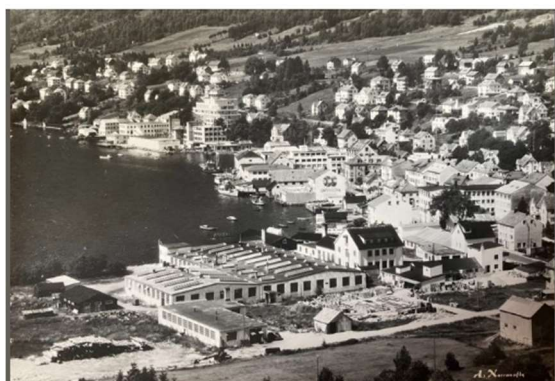
³ Hurtige

Men etter 1920 begynte næringane å skifte litt retning, for då kom sekundærnæringane meir på bana enn nokon gong. I åra framover skulle industrien ha mykje å seie for Ørsta. «I 1911 arbeidde kring 30 personar i fabrikkar med meir enn 5 tilsette, og dette auka mykje fram til 1920» (Grøvik, 1983) Fram mot 1916 kom det både

Konfeksjonsfabrikk, aksjelaget Ørsta bruk, og Ørsta Tricotagefabrikk. Industrien hadde altså blitt meir allsidig

og gav no grunnlag for eit rikare arbeidsliv. «I 1920 hadde bygda 7 industriverksemder. 32% av folket var knytta til industri, handverk og anlegg» (Grøvik, 1983).

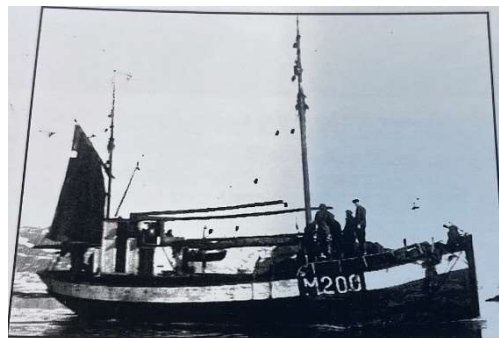
Men når Ørsta først hadde nådd sin topp måtte det også sjølvstagnu. Etter 1920 begynte ei vanskeleg tid for den vesle bygda. Dette råka både industrien og jordbruket og førte til mykje arbeidsløyse. «Men berre tre av dei gamle fabrikkane: Ørsta Bruk A/s, Ørsta Tricotagefabrikk A/S og Herlof Staurset Konfeksjonsfabrikk kom gjennom denne vanskeleg tida» (Grøvik, 1983).

Figur 5 Grepafabrikken tidleg på 1960- talet

Men det kom også noko godt ut av denne vanskelege tida. Nemleg ein ny industri. Grepa & Mjelva Fabrikker kom til Ørsta i 1929 frå Veblungsnes der fabrikkjen hadde starta opp nokre år tidlegare. I Ørsta vaks fabrikkjen seg stor slik at dei etter kvart måtte byggje eit eige

lokale. Det var fleire grunnar til at møbelindustrien vaks fort fram. Både fordi Ørsta hadde ein veldig låg skatteprosent, fordi dei hadde dugande arbeidsfolk til å gjere jobben, og fordi det var rimeleg lønstillhøve. Folk utanfor bygda kom til Ørsta å starta med møbelindustri. Første møbelfabrikkjen i Ørsta kom opprinneleg frå Sykkylven men vart seinare flytta til Ørsta. Dette var fabrikkjen Møre Lenestolfabrikk A/S. I mellom åra 1931- 1934 kom det 5 nye møbelfabrikkar til Ørsta. No var det fleire arbeidarar som jobba på møbelfabrikkane enn nokon gong. I løpet av desse åra skjedde det også ei urbanisering der folka flytta frå bygda og nærmare sentrum nettopp fordi fabrikkane var plassert der. «I 1938 hadde kommunen 3978 menneske, og av desse levde ca. 1600 i sentrum» (Grøvik, 1983). Utviklinga av Ørsta, særskild Sentrum eller Ørstavik som dei

Figur 4 Båten "Egil"

sa den gongen gjorde at folkelivet endra struktur og at bygda nesten ikkje var til å kjenne att. I starten av 1940 åra vart det også starta produksjon av leiker på Liadal.

2.4 Religiøsitet i bygda

Religion var ein viktig del av bygda, og den var mykje meir sentral enn det den gjer no.

Kristendommen sine verdier og ideal prega bygda, og Kyrkja vart ein samlingsstad. Kyrkja si hovudoppgåve var først og fremst å spre Guds ord, men også å gi omsorg til dei fattige. Dei fekk også eit viktig ansvar for skule og opplæring i seinare tid. Skulen skulle lære ungane å lese, slik at dei kunne lese Bibelen, ulike salmar og songar og forstå innhaldet. På den måten kunne dei vidareformidle det som stod der. Lærarane måtte også få rettleiing av presten for å kunne gjere jobben sin, og det låg ei forventning om at dei var truande. I 1896 kom skjedde det også ei endring i kyrkjesamfunnet i Ørsta. Når to lærarar mista jobben sin, førte det til at folk meldte seg ut av statskyrkja. Fremst i troppen stod Paul Myklebust som starta ein ny kyrkjelyd, Den norsk- lutherske frikyrkja. Striden mellom stats- og frikyrkja var merkbar heilt inn i 1920-åra. I seinare tid er dei to kyrkjelydane fortsatt ueinige om ting, men begge to meina at evangeliet må forkynnast til frelse.

Alfred kom og frå ein veldig kristen familie. Opprinneleg var dei medlem av statskyrkja, og det var der Alfred var døypt. Men dei gjekk dit Guds ord vart forkynt. Dette kunne vere i kyrkja, på bedehuset, til Betel⁴ i Volda, eller til Pinsekyrkja i Volda. Dei var også medlem av Volda kristelige studentlag. Alfred valte derimot å utføre konfirmasjonen sin i Ørsta Frikyrkje då dette skjedde på våren, til forskjell frå statskyrkja som hadde konfirmasjon på hausten. Dette gjorde han for å kunne, kome seg ut i arbeid tidlegare.

2.5 Møtet med krigen

Samme året som han var konfirmant var han også på sesjon i Ørsta og fekk utlevert vernepliktsboka. Det komande året måtte han på rekruttskule på Setnesmoen ved Åndalsnes. Der var han frå juni til byrjinga av september. 9. april 1940 skulle han få bruk for kunnskapen sin frå rekruttskulen. Då vart han innkalla til Setnesmoen for å forsvare landet mot krig. Denne morgonen drog han og Peder til jobb som vanleg, men kom ekstra tidleg heim fordi dei måtte finne fram utstyr for ei komande mobilisering. Dagen etter blei dei innkalla til Setnesmoen. Då drog dei med båt frå Ørsta, og deretter med bil eller buss inn til Setnesmoen

⁴ Den Frie Evangeliske forsamling

frå Sjøholt. Dagane som kom bestod av utlevering av våpen og instruksjon om kva som skulle skje vidare. «Alfred vart innrullert i Møre infanteriregiment nr. 11 sin 1. feltbataljon/stab og stabskompani som 1. elektrikar» (Steinnes, 2001). Ei slik arbeidsoppgåve kunne vere både av å marsjere oppover Romsdalen og også å oppretthalde telefonsambandet mellom Åndalsnes og Lillehammer, som stadig vart brote av tyskarane. Sjølv om dette ikkje var eit arbeid som inneberer at han var i fysisk kamp med tyskarane har Alfred fortalt om ein tyskar som faktisk blei skoten medan han prøvde å kutte linja oppe i ein telefonstolpe. Arbeidet han dreiv med var altså på ingen måte lett eller ufarleg.

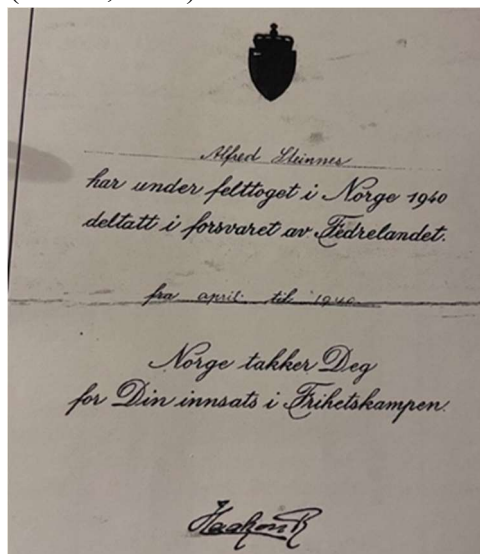
Stabskompaniet som Alfred tilhørte vart etter kvart forlagt på Stuguflåten⁵ og etter det vart halde eit statsråd på Stuguflåten hotell vart Alfred saman med kompaniet og engelskmennene frakta med tog ned Gudbrandsdalen. I Gudbrandsdalen møtte dei tyskarane som var altfor sterke å møte. Dette gjorde at dei måtte trekkje seg tilbake. «Alfred heldt på å bli treft av ein tysk bombe. Han hadde vært i nærleiken av ein bru då bombene kom, men forutan steinspruten, kom ingen til skade» (Steinnes, 2001). Nokre dagar etter dette skjedde reiste han med eit troppetog frå Otta til Lesjaverk. I løpet av den turen fekk han oppleve flyåtakinga på nært hald. Heilt i starten av mai månad forlèt dei britiske troppane Åndalsnes. I full uniform kom Alfred heimatt 2. mai.

⁵ Ein gammal skysstasjon like ved ei jernbanebru

3.0 (1942- 1945)

3.1 Krig i bygda og på sunnmøre

«Ingen levande nordmann hadde opplevd krig på norsk jord då tyskarane kom 9. april 1940» (Løseth, 1996). På landsbasis trudde dei at det var umogleg for tyskarane å operere lengre

Figur 6 Deltakardiipomen som Alfred fekk for sin innsats i april 1940

nord enn for Stavanger, difor var ingen vakt der. Men dette var endra, og seinare vart det sett opp nær 5000 mann som jobba som nøytralitetsvakt . Her bidrog også soldatar frå Møre infanteriregiment nr. 11. Ein Bataljon på ca. 800 menn sto på Madla ved Stavanger der dei mellom anna hadde i oppgåve å verne Sola flyplass og Stavanger hamneområde. På Steinnes fekk dei høyre om krigen via radio.

Tyskarane tok raskt over Berkneset, like ved Steinnes. «Alt sommaren 1940 sende tyskarane ein styrke på 10 soldatar til Yksnøya utanfor Berkneset der dei først

planla utbygging» (lokalhistoriewiki.no, 2019). Innbyggjarane på Yksnøya fekk altså beskjed om å evakuere og dra der frå. Men tyskarane fann fort ut at det var dårleg vassforsyning der, difor var planane lagt døde. Berkneset var derimot det perfekte **stedet**. Mot slutten av krigen var det tilsaman fire 10, 5 cm feltkanoner, ei 7,5 cm feltkanon, ei 2,5 cm panservernkanon og to 2,5 cm luftvernkanoner.

«Hærkystbatteriet på Berkneset i Volda vart bygd opp av dei tyske okkupasjonsstyrkane på Berkneset i Volda i løpet av 1942» (lokalhistoriewiki.no, 2019). Oppgåva til batteriet var ikkje å vere i direkte kamp, men derimot å sikre den indre skipsleia langs Rovde- og Vartdalsfjorden.

Medan dei dreiv arbeidet med å byggje seg brakker på anlegget måtte soldatane bu på skulen, og bedehuset på Lid. Etterkvart vart dei også for mange, slik at dei måtte ta over fleire private hus til innbyggjarane i bygda. Innbyggjarane huska godt den dagen tyskarane kom gåande innover bygda. Mange av brakkene dei bygde blei rivne, og delvis ombygd. I dag er nokre av dei i bruk som fritidshytter. Sjølv bygginga av batteriet var omfattande og blei utført av tyske soldatar, arbeidarar frå Organisasjonen Todt og norske

Figur 7 Bunkere ved kanonstilling på Hærkystbatteriet på Berkneset

arbeidarar frå både Volda og Ørsta. Det vart også igjen fleire på batteriet etter sjølv krigen, for å fjerne dei mange minene som var utlagt i to minefelt.

Figur 8 Ei av brakkene ved batteriet på Berkneset

Tirsdag 5. Desember 1944 er ein dato mange av den eldre generasjon husker svært godt. Dette er dagen det kom tre båtar reisande inn Ørsta fjorden, den eine båten la til ved Selbervika, den andre utanfor Ose, og den tredje langs Grepakaia. I lufta hadde eit par engelske fly oversikt. «Ut på dagen kom til saman 34 allierte militærfly for å gå til åtak på dei tyske skipa» (Steinnes, 2001). Skipa ved Selbervika og Ose vart hardt råka og gjekk ned. Dei som budde på Steinnes kan huske at dei kunne sjå rett bort på flya fordi dei gjekk lavt. Det eine flyet som gjekk til åtak på skipet ved Selbervika flaug rundt Lidaveten, kom over Eidheimsbakkane, og gjekk til nytt angrep. Krigen på landsbasis var ikkje særskilt merkbart for dei som budde på Steinnes, men det fleire huskar er skyteøvingane dei hadde på vårparten i 1945. Då måtte alle i bygda gå til Sørheim for å øve seg på skyting.

3.2 Frå eineforsørgar til ektefelle

Ganske rett etter Alfred kom heim frå krigen skjedde det noko stort i livet til Alfred. Dette var året han skulle møte sin livsforelskelse. Svanhild Eiksund kom til Steinnes for å jobbe som tjenestejente på Pedergarden på Indre Steinnes. Når ho gjekk tur ein dag innom Plassegarden møtte ho Alfred. Dei forelska seg i kvarandre og allereie året etter gifta dei seg i Leikong kyrkje.

Figur 9 Svanhild Eiksund saman med Alfred Paul Steinnes

Tysdag 10 .Juli 1945 fekk dei sitt første barn, Albert. Under fødselen fekk ikkje Alfred vere inne på rommet saman med Svanhild. Men «mellom riene reiste Svanhild seg frå senga, gjekk bort til glaset, og vinka og lagde ablegøyer» (Steinnes, 2001). Året etter fekk dei enda eit barn, Solfrid, og tre år seinare fekk dei enda ei jente, Gerd. Familien som hadde blitt ganske stor, byrja etterkvart å få eit behov for eit eige hus. Difor bestemte Alfred seg for å kjøpe ei tomt som låg ved enden av fødegarden på

Steinnes- mot Berkneset. «Det var eit utmarkstomt, bestående av mykje stein, krattskog og store grantre frå vegen og heilt til ned sjøen» (Steinnes, 2001). For å få laga dette huset måtte familien ta opp eit lån på 7000 kr, tilsvarande 90 000 kr i dag. Huset stod ferdig nok til at dei kunne flytte inn påska 1952.

3.3 Tøffe levekår

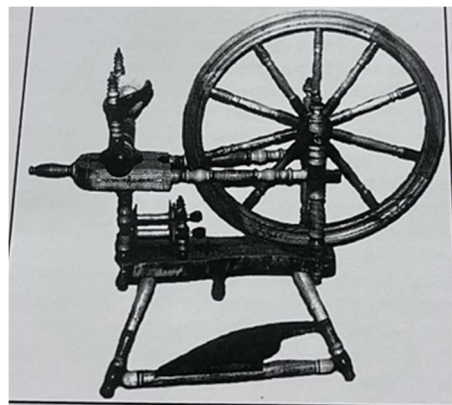
Alfred og Svanhild var frå arbeidarklassa. Dei hadde få til ingen ekstra inntekter, og var difor avhengig av at alt gjekk som det skulle. Alt vart difor også gjort på billigast mogleg måte. Heime hadde dei både gris, og høner. Grisane mata dei med bakarvarer Alfred fekk hos bakaren i Ørsta og elles anna rusk dei fann. Grisane hadde ofte sjukdommen «blåsykja⁶», men dei måtte slaktast for at familien skulle overleve. Hønene la egg som familien måtte selje. Alfred dreiv også med jakt, der han jakta på både niser, ærfugl og ryper. Å treffe ei nise var sjølv sagt ein kunst, og det blei ikkje gjort på ein human måte. Alt som stod i fokus var å få tak i kjøtet.

⁶ Sjukdom der ein får feber, blir blårosete i huda og får kular på kroppen

3.4 Sjølvstendig arbeid

Når han kom heim frå verneplikta var jobben i fare. Grepa sleit nemleg med å få tak i råmateriale som stål. Dette gjorde at dei som jobba der blei anbefalt å satse på jordbruk eller anna arbeid dersom det var mogleg. Alfred som var veldig sjølvstendig av seg tenkte difor at han kunne satse på heimegarden. Faren til Alfred hadde lært han opp godt og difor lagde han seg blant anna ein dreiebenk på Grepa. «Benken vart bygd av to jernbaneskiner, som vart samansveist og planhøvla» (Steinnes, 2001). I starten av 1942 slutta Alfred arbeidet sitt på Grepa og flytta offisielt heimatt.

«Kva han produserte i byrjinga var uvisst, men kaketiner, dreia fat og lysekroner var noko av det han starta med» (Steinnes, 2001). Han prøvde å tenke ut måtar han kunne tene seg nokre ekstra kroner på. Ein sildefiskar på Runde hadde lagt ned arbeidet, og prøvde difor å kvitte seg med garna. Dette fekk Alfred vite og planla raskt kva han kunne lage av desse garna. Av garna kunne han nemleg lage sopelimar og kostar, ved hjelp av ein sildegarnskabel. Etter ein litt brutal tur til sjøs på vei til Runde fekk han med seg dei store kveilane med manilahamp. For å lage skaft til kostane og sopelimane brukte han bjørkestenger som vart kapp i passe lengder. Desse vart sende til grossist. Noko anna Alfred dreiv å produserte var blant anna rokkar og vevstolar. Broren til Svanhild hjalp han med å produsere desse, og dei vart solgt på tvers av heile Sunnmøre- heilt til Bodø. Han produserte to rokkar i veka, og for desse tok han 80 kr stykk.

Figur 10 Rokken som vart kjøpt av Havtor Hovden for 100 kr i 1946

3.5 Venn med fienden

På Berkneset låg det som nemnt tidlegare eit tysk fort. Alfred som begynte å produsere produkt sjølvstendig var då ein ettertrakta mann. Ofte kom der soldatar bort for å få hjelp av Alfred i verkstaden. Alfred tora sjølv sagt ikkje nekte å dei hjelp, og lagde difor diverse greier til dei som for eksempel ein tremodell av ein motor. «Broren til Alfred kalla han for «sjefen», og det var dette namnet soldatane brukte når dei spurte etter hjelp» (Steinnes, 2001). Den tyske ingeniøren Felix Heinrich var ein av dei som ønska at Alfred skulle lage noko til dei. Motoren, som blei etterspurt har i seinare tid blitt brukt i Mazda sine sportsbilar.

Tyskarane hadde som vane å trakke rundt på Berknesområdet. Dei tyske soldatane brukte nemleg denne veien til å hente ved inne i Steinnesstranda med hest. Alfred som var godt kjent med soldatane fekk bruke denne vegen snår han ville, til å blant anna levere sine ferdiglaga produkt om bord på rutebåten.

4.0 (1951-1975)

4.1 M/S Nordkyn

For å ha råd til å ta opp lån til husbygging måtte Alfred ut i arbeid igjen. Han reiste difor med Hurtigruta nordover til Svolvær. Den nye jobben var i samband med Merkevesenet. Der stod båten M/S Nordkyn⁷ som Alfred skulle jobbe om bord på. Alfred skulle jobbe som smed på ein følgjebåt. For arbeidet tente Alfred rundt 800 kr i månaden. Arbeidet gjekk føre seg i Nord- Noreg, og det ville ta seks månadar tok jobben.

Figur 11 M/S Nordkyn og følgjebåten M/K Kvikk til ankers

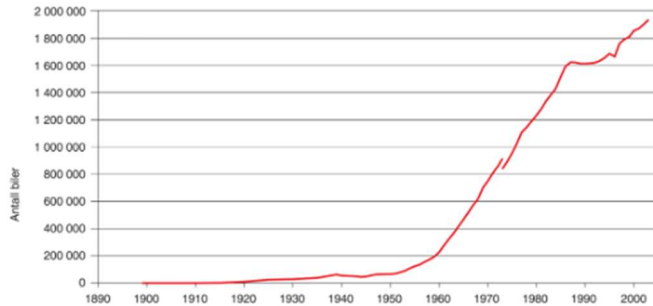
Like etter huset til familien stod ferdig måtte Alfred reise ut på nytt for å gjere arbeid for Merkevesenet. Det sjølvstendige arbeidet han dreiv med heime var ikkje nok for å brødfø ein nokså stor familie, og difor var dette arbeidet naudsynt for at dei skulle klare å overleve. Denne gangen skulle båten arbeide langs vestlandskysten, noko som tilsa at Alfred fekk reise lite heimatt. Det var tungt for ein nybakt far å måtte forlate både kone og barn, men på denne tida var det ei oppgåve som låg fastsett til fedrene. Det første arbeidet han fekk tildelt var å reparere eit naust for reservebøyer ute på Silda. Andre arbeidsoppgåver han hadde var å blant anna å merke ulike grunnar med stenger, og eller å byggje betongvardar ute på skjær. Han var borte lenge, men arbeidet var viktig for pengane han fekk brukte familien til å utvide huslånet med 3000 kr. Dette var for å slutføre kjøkkenet.

4.2 Bilen si historie

Etter andre verdskrig skjedde det mange endringar i Norge. Vegane vart vesentleg forbetra, og busselskapa blei bygd opp. Det vart også innført ei bilrasjonering⁸ som folk måtte følgje. Å skaffe seg eigen bil var berre noko ein kunne drøyme om. «Titusener stod i kø for å få kjøpetillatelse, bare en brøkdel av søkerne fikk» (Statistisk sentralbyrå, 1999).

⁷ Ein 70 fots blankolja trebåt

⁸ Ei kvoteordning som myndigheitene lagde etter andre verdskrig på bilimport

Figur 12 Antal personbilar i Norge (1899- 2000)

tilbake på ein dag. Men bilen var ikkje særleg billig og difor ikkje noko alle hadde råd til.

«Gjennomsnittsprisen for de ti mest solgte bilmerkene i 1938 var 5 700 kr. Til sammenligning var en veiarbeiders årslønn noe over 2 800 kr» (Statistisk sentralbyrå, 1999). Men etterkvart som vegane vart betre og ein skjønnte at bilen var eit fornuftig innkjøp, begynte folk å ta seg råd til bil. Grafen over viser utviklinga av antal personbilar i Noreg. Her ser ein tydeleg kor mange fleire som fekk seg bil i 1960- åra.

Alfred som både ville utnytte sine siste leveår og såg nytta i bilen kjøpte seg difor sin første bil i 1957. Det var ein mørkeblå Ford, 1939 modell med V8- motor.

Bilen hadde lenge blitt brukt som forretningsbil på Grepa, og deretter gøym bort i Trondheim under krigen då dei var redde for at den skulle bli øydelagd. Men for 268, 54 kr fekk Alfred kjøpe den. Bilen vart ei glede i livet til Alfred, og det første han gjorde var å demontere heile bilen for å sette den saman att. Med den nye bilen kunne også endeleg familien få besøke broren til Svanhild i Naustdal i Sunnfjord. No kunne dei endeleg komme seg frå a til b utan å bruke fleire dagar, noko som var ei glede for både store og små. Alfred bytta også ut den gamle Forden med ein 1952 modell Rover 2000 seinare.

4.3 Dei siste leveåra

Rett før ferien i 1954 fekk Alfred vite noko som skulle endre livet ganske drastisk. Då fekk han nemleg vite at han hadde påvist eggekvite og blod i urinen. Dette skjønnte han fort var ein nyresjukdom. Den komande månaden brukte han på sjukehuset der han måtte gå på ein streng diett å ete saltlaus mat. Livet vart heller ikkje betre når han kom heim, for då måtte han ligge i

Men dei første bilane kom til fylket vårt i åra rundt 1905, og den første bussruta mellom Molde og Batnfjordsøyra kom også. Dei nye framkomstmidla gjorde det mogleg å kunne reise til nærmaste by og

Figur 13 Sonen Svein Arhild saman med broren Olav på panseret til den nye bilen

senga heile dagen. «Frå Havor Hovden på Grepa fekk Alfred 50 kr i lønningsposen kvar fjortande dag, men det monna lite» (Steinnes, 2001). Svanhild måtte ty til i heimen. «Ut seint om kvelden for å setje garn, opp tidleg neste morgon for å hente dei» (Steinnes, 2001).

Figur 14 Alfred som har på seg ull for å ikkje bli sjuk

Det å ikkje vite om dei hadde mat til neste morgon tærte på psyken til familien, og spesielt Alfred vart ofte deprimert og fortvilt over situasjonen. På toppen av det heile fekk også det minste barnet, Olav, kikhoste. Alfred som var svært dårleg av sjukdommen, fekk jobba lite og det skulle veldig lite til før han fekk tilbakeslag. Det å ikkje få arbeide påverka kvardagen hans i stor grad. «Han var ein ærekjær person, som vreid seg om han ikkje fekk gå på arbeid» (Steinnes, 2001). Det påverka psyken enda meir.

Sjukdommen låg alltid i bakhovudet, og i 1964 vart han berre dårlegare og dårlegare. Alfred elska å arbeide, og selfølgeleg kunne ikkje sjukdommen stoppe han. «den 7.juli 1966 slutta han difor ved Grepa, og 27.juli reiste han til Bergen der han mønstra⁹ på båten M/S Sunward¹⁰» (Steinnes, 2001). Han hadde hovudansvaret for røyranlegget om bord. Når han kom heim drog han til Vikersund Kurbad, der han skulle forsøke å bli kvitt den vonde kjensla. Men ikkje ein gong det fekk Alfred til å legge ned arbeidet. Året etter reiste han også til Tyskland saman med disponent Havor Hovden på messe for å sjå på nye maskiner. Grepa & Mjelva hadde lenge laga komfyrar med opptrette lok, men no hadde dei ein ny ide om å konstruere si eiga presse for komfyrlokka. Alfred si oppgåve her var å lage rammeverket og stansebordet til maskina. Ei veldig viktig oppgåve, som han tok svært seriøst. Pressa fungerte akkurat slik dei forventa, og er framleis i bruk på fabrikk i dag. Same året drog han også å arbeida på Baarøy Modell Design i Bergen, som dreiv med produksjon av boreplattformer. Arbeidet han hadde heime på Grepa venta også på han når han kom heim.

Først når han fekk oppdaga ein svulst i hjerne skjønte han at livet var nær ein slutt. Og dei siste to vekene av livet sitt tilbragde han i sjukehussenga med eldstesonen, Albert som nattevakt på sjukehuset. Den 30. August 1975 sovna han inn.

⁹ Å reise til sjøs

¹⁰ Eit cruiseskip med turistar som reiste mellom England og Gibraltar i Spania

5.0 Oppsummering

Når eg skal sjå på korleis livet til Alfred blei påverka av utviklingane på 1900-talet vil eg bruke SPØKTID-modellen. Den gir ei god oversikt over korleis dei ulike årsakene spelte ei rolle. Ved å sjå på dei sosiale, politiske, økonomiske, kulturelle, teknologiske, individuelle og demografiske forholda i ein samanheng, får eg ei betre heilskapleg framstilling av årsakene i forhold til handlinga.

5.1 SPØKTID- modellen

Det første eg skal sjå på er dei *sosiale* forholda i samfunnet. Alfred vaks opp i ein familie som levde av jordbruk- og fiske. Det var komplementære kjønnsroller i heimane, som satt standarden tidlig av. Samfunnet på Sunnmøre var også eit nokså egalitært¹¹ samfunn der det var lite skilnad mellom folk, men eg vil tru at nokre hadde betre råda enn andre. Som nemnt tidligare kom Alfred frå ein lavt lønna familie som levde på den billigaste måten. Det at han vaks opp nokså fattig, gjorde at han måtte leggje bort alt av utdanning veldig tidlig for å arbeide. Vi kan kanskje tenkje oss at dersom han kom frå ein rikare familie ville han hatt moglegheit til å utdanne seg, og dermed kanskje velje ein jobb der han tjente godt?

Dei *politiske* forholda i samfunnet hadde også ein ganske stor påverknad på livet til Alfred. Her var det spesielt andre verdskrig som spelte ei rolle. Alfred måtte tidleg ut i teneste under andre verdskrig, og forsvare landet mot krig. Han hadde ei svært sentral rolle der han skulle spesielt oppretthalde telefonsambandet mellom Åndalsnes og Lillehammer. Å forsvare landet mot komande krigar var noko som alle menn måtte på denne tida. Det at han måtte ut i teneste gjorde at arbeidet hans måtte stå på vent. Han måtte fare ifrå familien over lengre tid, og minst stå midt opp i krigen som var ei psykisk påkjenning i seg sjølv.

Når det kjem til *økonomiske* forhold, måtte Alfred jobbe stort sett heile livet for å brødfø familien sin. Men det som endra livet hans ganske drastisk var når han vart sjuk. Då fekk han kjenne realiteten av det å leve i eit nokså fattig samfunn. Dei hadde nemleg ikkje sjukemelding med lønn, slik som i dag som gjorde at han måtte jobbe ganske mykje til tross for at han var sjuk. Det låg ikkje til rette for at folk i samfunnet kunne bli sjuke, du måtte arbeide for å overleve og det var mest mannen si oppgåve.

Dei *kulturelle* forholda eller religionen i samfunnet har også hatt ein påverknad i livet til Alfred. Han levde i eit kristent samfunn, som hadde forventingar om at mennene skulle tidleg

¹¹ Eit samfunn som byggjer på prinsippet om at alle innbyggjarar er likeverdige

ut i arbeid. Det gjorde at han måtte velje bort andre ting. Det var heller ikkje vanleg at du som mann sleit psykisk, og difor vart dette heller ikkje snakka om. Vi kan tenkje oss at Alfred kunne hatt det betre, dersom det låg ein større openheit om å ha psykiske vanskar.

Vidare so fekk ein sjå i dei siste leveåra til Alfred sjå att endringane den industrielle revolusjonen hadde skapt i samfunnet. Dei *teknologiske* forholda i samfunnet endra seg til det betre, og bilen vart eit attraktivt framkomstmiddel. Vi fekk høyre om Alfred som hadde kjøpt sin eigen bil og bygde sitt eige hus slik at familien skulle ha det betre. Den auka levestandarden dei siste leveåra hans var nok eit resultat av at samfunnet endra seg, og at industrien forbetra seg. *Individuelle* forhold spelte også ei rolle for livet til Alfred. Han sleit veldig mykje psykisk som ein konsekvens av å ha fortrenkt alt han hadde møtt på i løpet av livet sitt. Heile livet hans hadde han brukt til arbeid og brødfø familien, og han stoppa nok aldri opp å tenkte på kva som gjorde han lykkeleg. Når arbeidet først tok slutt, vart det ei stor påkjenning for han. Då var det som han ikkje hadde noko meir å fylle livet sitt med.

Sist men ikkje minst spelte også dei *demografiske* forholda i samfunnet inn på livet til Alfred. Det at industrien vaks fram gjorde at Alfred fekk seg arbeid tidleg. Han fekk seg raskt arbeid på fabrikkjen Grepa & Mjelva, ein jobb som han hadde av og på heile livet sitt.

5.2 Konklusjon

På kva måte vart livet til Alfred Paul Steinnes påverka av dei teknologiske endringane som skjedde i samfunnet på 1900-talet. Etter å ha oppsummert ved hjelp av SPØKTID-modellen ser vi at det var fleire forhold som har påverka livet til Alfred og samfunnet rundt.

Alfred vaks opp på ei tid der det var vanlig at mennene skulle rett ut i arbeid. Han var ikkje spesielt heldig med første jobben han fekk seg, men pengar var pengar på denne tida. I seinare tid skjedde det ei industrialisering i Ørsta som gjorde at den gamle industrien hadde behov for arbeidskraft att. På Grepa & Mjelva fabrikkar var Alfred heldig å få seg ein jobb som han skulle ha livet ut. Dei teknologiske endringane gjorde at Alfred kunne gå ifrå å drive med sjølvstendig arbeid heime til å få arbeide på alt frå nye oppfinningar til å jobbe på ein av landets største modellbedrifter. Endringane gjorde også at vegane vart betre utbygd, og difor at behovet for bil vart større. Alfred fekk ein mykje høgare levestandard seinare i livet sitt, samstundes som samfunnet endra seg.

6.0 Kjelder

Skriftlege primærærkjelde:

Bilete av deltakardiplomen Alfred fekk for sin innsats i April 1940 er lånt frå Albert P. Steinnes

Biletet av sonen Svein Arhild som sitt på panseret til den første bilen til Alfred er lånt frå Albert P. Steinnes

Skriftlege sekundærkjelde:

Litteratur:

Løseth, Arnljot. Fylkeshistorie for *Møre og Romsdal 1920-1972, Likskap og lagdeling*, Det Norske Samlaget, Oslo 1996.

Grøvik, Ivar. *Ørsta gjennom 100 år*, Ørsta Kommune 1983

Ørstavik, Ragnar. *Ørsta Kyrkje gjennom tidene*, Ørsta sokneråd og Ørsta kulturstyre 1990

Flatmark, Jan O. *Sunnmøre i Festung Norwegen: en oversikt over tysk virksomhet 1940-45*, Snøhetta forlag, Lesja 1994

Bibliografi

Grøvik, I. (1983). *nb.no*. Henta frå Ørsta gjennom 100 år :

<https://www.nb.no/items/9674dace0874bb975f4562d971f05d9b?page=3> Lasta ned: 16.02.23

Gundersen, D. (2022, April 25.). *Store norske leksikon.no* . Henta frå Egalitær :

<https://snl.no/egalit%C3%A6r> Lasta ned: 16.02.23

JOF. (u.d.). *Ei av brakkene ved batteriet på Berkneset*. Lasta ned: 16.02.23

Kjelland, A. (u.d.). *Bunkere ved kanonstilling på Hærkystbatteriet på Berkneset*. Eige foto. Lasta ned: 16.02.23

lokalhistoriewiki.no. (2017, mai 10.). *lokalhistoriewiki.no*. Henta frå Nøytralitetsvakt :

<https://lokalhistoriewiki.no/wiki/N%C3%B8ytralitetsvakt> Lasta ned: 16.02.23

lokalhistoriewiki.no. (2019, Oktober 02.). *lokalhistoriewiki.no*. Henta frå Hærkystbatteriet på Berkneset:

https://lokalhistoriewiki.no/wiki/H%C3%A6rkystbatteriet_p%C3%A5_Berkneset Lasta ned: 16.02.23

Løseth, A. (1996). Krig. I *Likskap og lagdeling* (s. 252). Oslo: Det Norske Samlaget. Lasta ned: 16.02.23

NAF reiseplanlegger. (u.d.). *reiseplanlegger.naf.no*. Henta frå Stuguflåten:

<https://reiseplanlegger.naf.no/sted/stuguflaten--ZXBpc2VydmVyL3BvaS81NzI5OA==> Lasta ned: 16.02.23

Norrønaflly. (u.d.). *Grepafabrikken*. Ørsta. Lasta ned: 16.02.23

Norsk vegmuseum. (2013, Desember). *Digitaltmuseum.no*. Henta frå Tråbil:
<https://digitaltmuseum.no/021025641590/trabil> Lasta ned: 16.02.23

Rabbevåg, F. (2020, Oktober 15.). *snl.no*. Henta frå Byssegutt: <https://snl.no/byssegutt> Lasta ned: 16.02.23

Skallerud, K. (2020, Juli 28.). *Snl.no*. Henta frå Grossist: <https://snl.no/grossist> Lasta ned: 16.02.23

Solvoll, G. (2022, Desember 29.). *snl.no*. Henta frå Biltrafikk: <https://snl.no/biltrafikk> Lasta ned: 16.02.23

Statistisk sentralbyrå. (1999, August 4.). *Statistisk sentralbyrå.no*. Henta frå Bilen ble allemannseie i 1960:
<https://www.ssb.no/transport-og-reiseliv/artikler-og-publikasjoner/bilen-ble-allemannseie-i-1960> Lasta ned: 16.02.23

Steinnes, A. A. (2001). "Alfred". Ørsta: Bergmann Ørsta Trykkeri. Lasta ned: 16.02.23

Øystese, K. Å. (2019, September 03.). *Energiogklima.no*. Henta frå Disse båtene flytter
nullutslippsgrensen: <https://energiogklima.no/meninger-og-analyse/debatt/disse-batene-flytter-nullutslippsgrensen/> Lasta ned: 16.02.23

Munnlege primærkjelder:

Merete Myklebust Steinnes, 13.02.2023

Figurliste:

Figur 1 Albert og Pauline Steinnes med borna Kamilla, Peder, Solveig, Alfred og Marta	3
Figur 2 S/S Artic Queen, truleg liggjande ved Ålesund.....	3
Figur 3 Grepa & Mjelva fabrikk A/S, slik den såg ut etter ombygging i 1936	4
Figur 4 Båten "Egil".....	5
Figur 5 Grepafabrikken tidleg på 1960- talet	5
Figur 6 Deltakardiplomen som Alfred fekk for sin innsats i april 1940	8
Figur 7 Bunkere ved kanonstilling på Hærkystbatteriet på Berkneset.....	8
Figur 8 Ei av brakkene ved batteriet på Berkneset	9
Figur 9 Svanhild Eiksund saman med Alfred Paul Steinnes.....	10
Figur 10 Rokken som vart kjøpt av Havtor Hovden for 100 kr i 1946	11
Figur 11 M/S Nordkyn og følgjebåten M/K Kvikk til ankers	12
Figur 12 Antal personbilar i Norge (1899- 2000).....	13
Figur 13 Sonen Svein Arhild saman med broren Olav på panseret til den nye bilen	13
Figur 14 Alfred som har på seg ull for å ikkje bli sjuk.....	14